

vært med på å formulere det prøyssiske emansipasjonsediktet. I Norge hadde jøder aldri sluppet inn, og grensene burde derfor forbli stengt, mente Buchholz, men fordi jødene allerede var etablert i Prøyssen, var det mest fornuftig å drive jødedommen ut av dem gjennom emansipasjon og assimilasjon. Antisemittiske holdninger kommer ikke kun i én innpakning, og Harkets beskrivelse av Buchholz som pragmatisk antisemitt er bare ett eksempel på hans nyanserte analyser.

Frykten for at jødene skulle danne en «stat i staten» sto sentralt i flere av opplysningstenkernes fordommer, og påvirket grunnlovsfedrenes tenkning. Skulle jeg ha ønsket meg mer av Harket, ville det vært at han gikk dypere inn i fordommenes historiske opphav. Det Harket imidlertid oppnår er en konsis, etterprøvbar og overbevisende forklaring på hvordan og hvorfor grunnlovsforbudet kom i stand. Boka hadde hatt godt av en ekstra runde korrekturlesning, men «Paragrafen» er likevel en imponerende og grundig studie av et hittil forsømt forskningsfelt.

Frode Ulvund viser i sin bok «Fridomens grenser 1814-1851» hvordan «jødeparagrafen» ble håndhevd fram til dens opphevelse i 1851. Ulvund starter med en oversiktlig innføring i jødeemansipasjonen i Europa. Videre diskuterer han tilblivelsen av «jødeparagrafen». Her bringer han få nye momenter på bane. Deler av argumentasjonen framstår som problematisk, fordi Ulvund etablerer tette skott mellom embetsmannstanden og bondestanden, og mer enn antyder at embetsmennene var opplyste, mens bøndene var uskolerte. Ulvund skriver om Konstitusjonskomiteen:

«Det var [...] ikkje representantar for

SAKPROSA

Håkon Harket
Paragrafen
Dreyers forlag 2014,
454 sider

Frode Ulvund
Fridomens grenser 1814-1851
Handhevinga av den norske jødeparagrafen
Spartacus 2014,
376 sider

viser hvordan paragrafen i denne tiden ble håndhevd konsekvent og med bortvisning som eneste reaksjon. Utover 1830-tallet ble praksisen liberalisert. Pragmatikken hos styresmaktene var ifølge Ulvund ikke begrunnet i et ønske om å bedre jødernes rettsvilkår, den vokste fram fordi man ville ta hensyn til norske interesser – først og fremst økonomiske; jødiske finanshus var villige til å gi lån til en nærmest bankerott norsk stat.

ei eventuell folkeleg og nedarva mistru mot jødar som tok initiativet til forbodet mot jøder». At embetsmennene på Eidsvoll var helt befridd for folkelig traderte forestillinger om jøder, mens bøndene var uopplyste, fører han ikke noe bevis for.

På bakgrunn av et bredt kildemateriale viser han hvordan paragrafen ble håndhevd. Det er interessant lesing. I løpet av grunnlovens første gyldighetsår ble minst ni personer sendt ut av landet. Ulvund

Ulvund kunne med fordel latt kildene tale mer selvstendig, og jeg hadde ønsket meg en noe mer nøktern analyse og en mer stringent oppbygging av teksten. Boka er likevel flott i sin framstilling av historiske hendelser, den er tilgjengelig og god å lese. Ulvund leder leseren fint gjennom de ulike etappene, og det er av stor historiefaglig verdi at vi nå har fått en samlet framstilling av disse hendelsene.

Ragnhild Henden
bokmagasinet@klassekampen.no

Vinduet 2/2014 – 68. årgang
Gyldendals tidskrift for

I salg 26. juni

Oppfinnelsen av den lyse dagen

14.-15., 21.-22. juni kl. 12-16.

Åpning lørdag 14. juni på Blaker gml. meieri
(Guttormsgaards arkiv)

En liten utstilling med et kjempestort øye!
Om boktrykkets barndom og
barndommens bøker.

Constant, Marianne Hurum, Jørn H. Sværen,
Institutt for degenerert kunst, Bendik Riis,
Jakob Tsjernikov, ABC-bøker fra hele verden

Utstillingen er del 2 av
Gutenberg-galaksen ligger på Blaker,
kuratert av Ellef Prestsæter

(camera obscura)

Mer info: www.obs-osv.com